

MATERIAŁY

„Studia Warmińskie”
IX (1972)

BP JAN OBLĄK

KOPERNIK CZY SCULTETI?

Z okazji zbliżającego się wielkiego jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika ukazują się liczne wydawnictwa, poświęcone życiu i działalności naszego wielkiego astronoma. Niedawno Prof. Marian Biskup opublikował *Nowe materiały do działalności publicznej Mikołaja Kopernika z lat 1512—1537*, Warszawa 1971. Wśród tych nowości znalazły się także dwa przekazy w języku niemieckim, przechowane w Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie¹. Treść tych przekazów stanowi odpowiedź Kapituły Katedralnej we Fromborku na pisma Eryka, komtura kłajpedzkiego i Wilhelma, margrabiego brandenburskiego, w sprawie poddanego krzyżackiego Kaspra Pajpo, który dopuścił się zbrodni zabójstwa na poddanym kapitulnym. Obydwa te dokumenty nie są datowane, ale skądinąd wiadomo, że zostały napisane we wrześniu r. 1518².

Zdaniem Prof. Biskupa obydwie te dokumenty miały być odpisami oryginalnych listów Kapituły, dokonanych przez samego Kopernika: „Nie ulega wątpliwości, że Kopernik jako administrator kapitulny sporządził te odpisy także dla własnego użytku, o czym świadczy wyjątkowo pośpieszna, a nawet niedbała kursywa, pominięcia datacji itp.”³. Dukt pisma odmienny od znanych autografów Kopernika autor publikacji tłumaczy kursywnym jego charakterem i pośpiechem w przepisywaniu.

W Archiwum Diecezji Warmińskiej znajduje się oryginalny list w języku niemieckim tej samej ręki⁴. Wysłany został z Elbląga dnia 17 kwietnia 1521 r. do Kaspra Schwalbacha, którego wielki mistrz krzyżacki mianował swoim namiestnikiem na okupowany teren Tolkmicka. Schwalbach zmuszał mieszkańców Tolkmicka, którzy byli poddanymi Kapituły Warmińskiej, do złożenia przysięgi wierności wielbachowi niestosowność jego postępowania.

kliemu mistrzowi. We wspomnianym liście pełnomocnik Kapituły wykazywał Schwal-

Ten właśnie list zatrzymuje naszą uwagę, ponieważ rozwiązuje kwestię autorstwa tych dwóch przekazów niemieckich, które Prof. Biskup przypisał Kopernikowi. Na końcu listu elbląskiego, napisanego tą samą ręką, co omawiane przez nas przekazy, podpisał się jego autor: *Joannes Scultheti der heiligen geschriff doctor Thuemhere und ertzdiacon des Thuemstift Frauenburg, stat helter zu Tolkmiet*. A więc autorem interesujących nas przekazów jest Jan Sculteti.

W tym miejscu trzeba coś powiedzieć o autorze. Jan Sculteti pochodził z Kró-

¹ Sygnatura Rep. 128. Prof. M. Biskup omawia obydwie przekazy na s. 21, a pełnych tekst podaje na s. 36—8.

² M. Biskup, jw. s. 21.

³ Tamże.

⁴ Bez sygnatury. Obecnie znajduje się w teczce Rep. 128.

W czasie wojny z Krzyżakami w latach 1520—21 blisko współpracował z Kopernikiem Zmarł w r. 1526⁵.

Załączone reprodukcje wszystkich trzech opisywanych dokumentów pozwalają stwierdzić ponad wszelką wątpliwość, iż mamy do czynienia z pismami tej samej ręki. Autor posługuje się w nich tą samą pisownią, jak np:

*beyder*⁶ — beide
*habyn*⁷ — haben
*hernn*⁸ — Herr
*hoe meister*⁹ — Hochmeister

Używa tych samych skrótów w postaci kontrakcji czy suspensji, jak np.:

*Ma*¹ — Majestät
*ko Ma*¹⁰ — königlicher Majestät

Znamienną jest litera *h* na końcu wyrazów, zwłaszcza takich jak: *auch*, *mich*, *nach* i *noch*. Ale szczególnie charakterystyczny jest jego znak na oznaczenie litery *m* lub *n* na końcu wyrazów w kształcie grubej i wysokiej kreski, pochylonej w lewo. Gdy jakiś wyraz kończy się na *gen*, *len*, *hen*, *ten*, to autor końcówkę tę oznacza specyficznym znakiem w postaci jakby trójkąta¹¹. Te wszystkie znaki są najbardziej uderzające i one głównie odróżniają pismo Scultetiego od innych.

Przeprowadzona w ten sposób analiza wszystkich trzech przekazów dowodzi z całą jasnością, że pochodzą one od tej samej ręki. Autorem więc rękopisów nr 5 i 6 w drugiej części cytowanego dzieła Prof. Biskupa nie jest Mikołaj Kopernik, ale Jan Sculteti.

Trzeba przyznać, że istnieje podobieństwo pewnych liter Scultetiego do Kopernika, jak np. liter minuskułowych *b* i *l* oraz liter majuskowych *C* i *I*, które mogą w błąd wprowadzać. Poza Tidemanem Gisem i Feliksem Reichem konkurentem pisma Mikołaja Kopernika okazał się także Jan Sculteti. W całości jednak dukt pisma Scultetiego jest inny niż Kopernika.

KOPERNIK ODER SCULTETI?

ZUSAMMENFASSUNG

Neulich hat Prof. Marian Biskup ein Buch unter dem Titel „Nowe materiały do działalności publicznej Mikołaja Kopernika z lat 1512—1537”, Warszawa 1971 (Neue Materialien zur öffentlichen Tätigkeit des Mikołaj Kopernik in den Jahren 1512—1537) veröffentlicht. Zu diesen Neuigkeiten zählt er auch zwei im Diözesanarchiv in Olsztyn befindlichen Handschriften, die er unter den Nummern 5 und 6 auf S. 36—38 abdruckt. Seiner Ansicht nach sind diese beiden Handschriften Kopien von Briefen des Domkapitels, die von Kopernik hergestellt wurden. Indes im genannten Archiv befindet sich eine Handschrift vom 17. April 1521, die von derselben Hand stammt und, was das wichtigste dabei ist, vom Verfasser, nämlich von Johannes Sculteti, unterschrieben ist. Auf Grund einer Analyse dieser drei Handschriften kann man mit Bestimmtheit feststellen, dass ihr Duktus von einer und derselben Hand stammt. Demnach ist nicht Mikołaj Kopernik, sondern Johannes Sculteti der Verfasser der im Buche von M. Biskup abgedruckten Handschriften Nr 5 und 6.

⁵ Na podstawie A. Eichhorn: Die Prälaten des ermländischen Domkapitels. *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* 1866 Bd 3 s. 594—7. H. Z i n s: W kręgu Mikołaja Kopernika. Lublin 1966 s. 260.

⁶ Rps z r. 1521 wiersz 2, 12. Rps nr 5 w. 2.

⁷ Rps z r. 1521 w. 9, 18. Rps nr 6 w. 2.

⁸ Rps z r. 1521 w. 2. Rps nr 5 w. 1.

⁹ Rps z r. 1521 w. 2—3, 4—5. Rps nr 6 w. 6.

¹⁰ Rps z r. 1521 w. 2, 3, 15, 16—17. Rps nr 6 w. 9.

¹¹ Na licznych wierszach: Rps z r. 1521 w. 2, 3, 4, 7, 9, 14, 16. Rps nr 5 w. 1, 2, 4, 5. Rps nr 6 w. 4, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14.